

«علوم تربیتی»

سال سوم - شماره ۱۰ - تابستان ۱۳۸۹

ص ص ۲۱-۷

ارتباط شیوه تربیتی والدین با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان راهنمایی مدارس شهر ایلمخچی

دکتر منصور بیرامی^۱

جعفر بهادری خسروشاهی^۲

چکیده

خانواده اولین پایه‌گذار شخصیت و ارزش‌های فکری است که نقش مهمی در تعیین سرنوشت و سبک زندگی آینده فرد دارد. در این میان حفظ ارتباط مثبت بین والدین و فرزندان باعث انگیزه آنان نسبت به موفقیت تحصیلی می‌شود. این پژوهش مطالعه توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش‌آموزان مدارس راهنمایی سال سوم شهر ایلمخچی بودند که از این جامعه دویست نفر دانش‌آموز (۱۰۰ دختر و ۱۰۰ پسر) با استفاده از جدول مورگان و به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه سبک‌های فرزندپروری بامریند و معدل پایانی دانش‌آموزان در کلاس سوم راهنمایی به عنوان شاخص پیشرفت تحصیلی استفاده شد. داده‌ها به کمک روش‌های آماری همبستگی پیرسون و رگرسیون تحلیل شدند. نتایج پژوهش نشان داد پیشرفت تحصیلی با سبک فرزندپروری مقتدرانه رابطه مثبت معنی‌دار و با سبک‌های فرزندپروری سهل‌گیر و مستبدانه رابطه منفی و معنی‌داری دارد. نهایتاً با استفاده از تحلیل رگرسیون گام به گام مشخص شد که شیوه تربیتی مقتدرانه پیش‌بینی‌کننده قوی برای متغیر پیشرفت تحصیلی است. بنابراین از آنجایی که شیوه تربیتی والدین در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان اهمیت بسزایی دارد لذا آموزش والدین درباره شیوه‌های تربیتی نوجوانان می‌تواند باعث موفقیت تحصیلی آنان در تحصیل شود.

واژگان کلیدی: شیوه تربیتی، پیشرفت تحصیلی و دانش‌آموزان.

۱- دانشیار دانشگاه تبریز

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی دانشگاه تبریز

مقدمه

خانواده اولین پایه گذار شخصیت و ارزش‌ها و معیارهای فکری است که نقش مهمی در تعیین سرنوشت و سبک و خط مشی زندگی آینده فرد دارد و اخلاق و صحت و سلامت روانی فرد تا حدود بسیار در گرو آن است. واکنش افراد در دوران نوجوانی نسبت به محیط خود بالطبع تحت تاثیر موازین اجتماعی و فرهنگی گروهی است که در میان آن بزرگ شده است (احدی و محسنی، ۱۳۸۶). بنابراین حفظ ارتباط مثبت بین والدین و نوجوان می تواند انگیزه وی را در مورد آنچه به موفقیت تحصیلی اش مربوط می شود افزایش دهد (شاملو، ۱۳۸۶).

شیوه های تربیتی والدین و روشهای انضباطی آنان بی تردید تحت تاثیر خصوصیات شخصیتی و سیستم اعتقادی آنان است. والدین سالم و بالغ در مقایسه با والدین نابالغ و ناسالم معمولاً با حساسیت و مهربانی بیشتری به نیازها و اشارات کودکان توجه می کنند و این نوع فرزندپروری امنیت عاطفی، استقلال، توانش اجتماعی و موفقیت هوشی کودکان را تشویق می کند (بلسکی^۱، لرنرو اسپاینر^۲، ۱۹۸۴).

شیوه تربیتی والدین به طور قابل توجهی پیامدهای مهمی را برای پیشرفت تحصیلی نوجوانان به دنبال دارد و بر اساس ترکیب پاسخدهی^۳ و توقعات والدین^۴ به چهار سبک مقتدرانه^۵، مستبدانه^۶، سهل گیرانه^۷ و بی کفایتی^۸ تقسیم بندی می شود (هترینگتون^۹ و همکاران، ۱۹۹۵). در شیوه تربیتی مقتدرانه که مناسب ترین روش فرزند پروری است. والدین مقتدر درخواست های معقولی برای پختگی دارند و این

-
- 1- Belsky
  - 2- Lerner & Espainer
  - 3- Responsiveness
  - 4- Demandingness
  - 5- Authoritative
  - 6- Authoritarian
  - 7- Permissive
  - 8- Indulgent
  - 1- Hettrington

درخواستها را با تعیین محدودیتها و اصرار بر اینکه کودک باید از آنها تبعیت کند، به اجرا می گذارند. در عین حال آنها صمیمیت و محبت نشان می دهند، صبورانه به نقطه نظرهای فرزندشان گوش می کنند و مشارکت در تصمیم گیری خانوادگی را ترغیب می نمایند (لطف آبادی، ۱۳۸۵). یافته های بامریند نشان داد که فرزندان والدین مقتدر، بسیار خوب پرورش می یابند. آنها شاد و سرحال هستند، در تسلط یابی بر تکالیف جدید اعتماد به نفس دارند و از موفقیت تحصیلی بالاتری نیز برخوردارند (بامریند^۱، ۱۹۶۷). همچنین والدین از لحاظ پاسخدهی و توقعات در سطح بالایی قرار دارند (لطف آبادی، ۱۳۸۵).

والدینی که از سبک مستبدانه استفاده می کنند نیز متوقع هستند، ولی برای پیروی کردن آن، چنان ارزش زیادی قائل هستند که فرزندانشان دوست ندارند پیروی کنند (چو^۲، ۲۰۰۰). در این سبک فرزندپروری والدین خواستار اطاعت بی چون و چرا هستند و به ندرت علت خواسته های خود را توضیح می دهند. آنها بیشتر از زور استفاده می کنند (احدی و جمهری، ۱۳۸۶). بامریند دریافت که کودکان پیش دبستانی دارای والدین مستبد، مضطرب و گوشه گیر بودند و وقتی با همسالانشان تعامل می کردند در صورت ناکامی با خصومت واکنش نشان می دادند. (بامریند، ۱۹۶۷).

در شیوه فرزندپروری سهل گیرانه والدین از لحاظ پاسخدهی در سطح بالایی قرار دارند لکن توقعات آنها از فرزندانشان اندک است و از فرزندان خود انتظار چندانی ندارند. بامریند دریافت که فرزندان والدین سهل گیر خیلی ناپخته هستند. آنها در کنترل کردن تکانه هایشان مشکل دارند و وقتی از آنها می خواستند کاری را انجام دهند که با تمایلاتشان مغایر بود اطاعت نمی کردند و بسیار پرتوقع و وابسته به دیگران بودند. چنین والدینی فرزندان خود را به حال خود رها می کنند و به تحصیل فرزندانشان توجهی ندارند (کانجر^۳، ۱۹۷۷).

-
- 2- Baumrind
  - 3- Choa
  - 1- Conger

در شیوه تربیتی بی کفایت نیز والدین از لحاظ پاسخدهی و توقعات در سطح پایینی قرار دارند. والدین بی مسولیت هیچ درخواستی از فرزندان خود ندارند. آنچه آنها را از والدین سهل گیر متمایز می کند این است که کمتر به کودک می رسند و بیشتر بر نیازهای خود متمرکز می شوند. والدین بی کفایت در اختیار فرزند خود نیستند (گلدستین^۱، ۲۰۰۰).

عدم توجه والدین به سالم سازی محیط روانی و عاطفی کودکان و نوجوانان و فقدان روابط مناسب، در بیشتر موارد آنان را با کمبودهای عاطفی، انگیزشی و مشکلات روانی روبرو می سازد (شاملو، ۱۳۸۶). تحقیقات نشان داده است تجارب خانوادگی تاثیر عمده ای بر تکامل فرد در طول دوره نوجوانی و بعد از آن دارد و ارتباطات خانوادگی سایر جنبه های زندگی نوجوان را مانند موفقیت تحصیلی را تحت خود قرار می دهد (بایرن^۲ و همکاران، ۲۰۰۲).

از آنجا که فرزندان هر خانواده، آینده سازان مملکت هستند، پیشرفت تحصیلی آنها امری است که پس از سلامت جسمی و روانی، از اهمیت ویژه برخوردار است. حال با توجه به اینکه فرزندان در محیط خانواده رشد می یابند و تربیت می شوند. بنابراین الگوی تربیتی والدین نقش مهمی در پیشرفت تحصیلی فرزندانشان دارد. پیشرفت تحصیلی^۳ به معنای مقدار یادگیری آموزشی که فرد است به طوری که بتوان آنها را در دو مقوله کلی عوامل مربوط به "تفاوت های فردی و زندگی خانوادگی" و "عوامل مربوط به مدرسه و نظام آموزش و پرورش" مورد مطالعه قرار داد. پیشرفت تحصیلی به جلوه ای از وضعیت تحصیلی دانش آموز یا دانشجو اشاره دارد که این جلوه ممکن است نشان دهنده نمره یک دوره، میانگین نمرات برای مجموعه ای از دوره ها در یک درس یا میانگین نمرات دوره های مختلف باشد. بنابراین یافته های پژوهشی که در این زمینه انجام گرفته است نشان می دهد که شیوه های تربیتی والدین

2- Goldstein

3- Byrne

4- Academic achievement

به طور مستقیم و غیر مستقیم نقش مستقیمی در پیشرفت تحصیلی نوجوانان دارد (ولترز^۱، ۱۹۹۸).

یافته های پژوهشی در این زمینه حاکی از آن است که موفقیت زیاد در مدرسه با روشهای فرزندپروری قاطعانه ارتباط دارد. در یک مطالعه وسیع معلوم شد که کودکان دبیرستانی بسیار موفق که نمره های بالایی داشتند والدینشان روشی قاطعانه داشتند. کمترین نمره متعلق به دانش آموزانی بود که والدین مستبد داشتند (دورنباخ، ریتز، لیدرمن، رابرتز و فرالی^۲، ۱۹۸۷).

پژوهش (پارسونز، آدلر و کاجالا^۳، ۱۹۸۲) درمورد کودکان کلاس سومی که در مدرسه عملکرد خوبی داشتند ولی خود را دست کم می دانستند نشان داد که این خودپنداره در آنان به این علت بود که والدینشان تواناییهای آنان را دست کم می گرفتند.

در پژوهش آنولا^۴ و همکاران نشان داده شد که بین شیوه تربیتی والدین با میزان موفقیت تحصیلی نوجوانان ارتباط وجود دارد. به نحوی که هرچه میزان حمایت و پاسخدهی والدین در شیوه تربیتی بالاتر باشد، میزان پیشرفت تحصیلی فرزندان نیز بالاتر است (آنولا و همکاران، ۲۰۰۰). سانتراک^۵ (۱۹۸۴) نشان داد که والدین دارای سبک مقتدرانه به ایجاد اعتماد به نفس و عزت نفس، احساس مسئولیت، خود مختاری و رابطه نزدیک و کمک کردن به پیشرفت تحصیلی در رابطه فرزندانشان کمک می کنند. همچنین در تحقیقی هس^۶ (۱۹۷۰) نشان داد که مهربان بودن و داشتن سبک تربیتی مقتدرانه با کودک در چهار سالگی آمادگی مدرسه رفتن کودکان را در بین سنین پنج تا شش سالگی، هوشبهر را در شش سالگی و موفقیت تحصیلی را در ۱۲ سالگی پیش بینی می کند.

- 1- Wolters
- 2- Dornbusch & Ritter & Leiderman & Roberts & Fraleigh
- 3- Parsons & Adler & Kaczala
- 4- Aunola
- 5- Santrock
- 6- Hess

بنابراین با توجه به مطالب فوق، مساله اساسی پژوهش حاضر بررسی شیوه های تربیتی والدین با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مدارس شهر ایلخچی می باشد و اینکه کدام یک از سبک های تربیتی پیش بینی کننده پیشرفت تحصیلی می باشد؟

روش پژوهش

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه گیری

جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش آموزان مدارس سوم راهنمایی شهر ایلخچی بودند. از این جامعه ۲۰۰ نفر (۱۰۰ دختر و ۱۰۰ پسر) با استفاده از جدول مورگان به روش نمونه گیری تصادفی انتخاب شدند و با رضایت کامل و با اطمینان گرفتن از محرمانه ماندن نتایج در این پژوهش شرکت نمودند. چون دانش آموزان سال سوم راهنمایی نسبت به سایر دانش آموزان دوره راهنمایی به دلیل فرایند رشدی، در توصیف شیوه تربیتی والدین خود توانا ترند برای مطالعه انتخاب شدند. این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود و برای تجزیه تحلیل آماری داده ها از آماره های توصیفی و همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شد.

ابزار سنجش

پرسشنامه شیوه تربیتی والدین

به منظور انجام مطالعه و تحقق هدف پژوهش، از پرسشنامه شیوه های فرزندپروری بامریند استفاده شد. این پرسشنامه که در سال ۱۹۷۲ توسط بامریند طراحی شد، شامل ۳۰ جمله است که ۱۰ جمله آن به شیوه سهل گیرانه، ۱۰ جمله به شیوه مستبدانه و ۱۰ جمله دیگر به شیوه قاطع و اطمینان بخش مربوط می شود. الگوی پاسخگویی به سؤالها از مقیاس ۵ درجه ای لیکرت تبعیت می کند که به صورت کاملاً موافقم، موافقم، مطمئن نیستم، تقریباً مخالفم و مخالفم است. علاوه بر الگوی پاسخدهی، نمره گذاری سؤالات پرسشنامه بامریند نیز بر مبنای مقیاس لیکرت صورت می گیرد که با جمع نمرات سؤالات مربوط به هر شیوه، سه نمره مجزا بدست می آید. بوری^۱ در سال ۱۹۹۷ پایایی پرسشنامه مزبور را با استفاده از روش بازآزمایی

در بین گروه مادران به ترتیب ۰/۸۱ برای شیوه سهل گیری، ۰/۸۶ برای شیوه استبدادی و ۰/۷۸ درصد برای شیوه مقتدرانه و در بین پدران به ترتیب ۰/۷۷ برای شیوه سهل گیری، ۰/۸۵ برای شیوه استبدادی و ۰/۸۸ برای شیوه قاطع گزارش نمود. روایی محتوای آزمون نیز توسط ۱۰ نفر از صاحب نظران روان شناسی و روان پزشکی مورد تأیید قرار گرفت و ابزار مناسب می باشد.

پیشرفت تحصیلی

دانش آموزان نیز با مراجعه به کارنامه پایان سال آنها و استخراج میانگین کل نمراتشان در سال سوم راهنمایی ارزیابی شد.

یافته ها

جدول ۱ شاخص های آماری آزمودنی ها را در نمره های سبکهای فرزندپروری و پیشرفت تحصیلی نشان می دهد.

جدول ۱- آماره های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	جنس	تعداد	میانگین	انحراف معیار
سبک فرزندپروری مقتدرانه	پسر	۱۰۰	۳۳/۸۲	۱۰/۱۲
	دختر	۱۰۰	۳۲/۰۹	۹/۲۵
	کل	۲۰۰	۳۲/۹۵	۹/۷۱
سبک فرزندپروری سهل گیر	پسر	۱۰۰	۳۰/۲۷	۹/۳۰
	دختر	۱۰۰	۲۸/۷۱	۹/۰۹
	کل	۲۰۰	۲۹/۴۹	۹/۲۱
سبک فرزندپروری مستبدانه	پسر	۱۰۰	۲۶/۲۵	۷/۸۲
	دختر	۱۰۰	۲۶/۱۱	۸/۹۳
	کل	۲۰۰	۲۶/۱۸	۸/۳۸
پیشرفت تحصیلی	پسر	۱۰۰	۱۶/۵۳	۱/۷۰
	دختر	۱۰۰	۱۵/۸۰	۱/۶۸
	کل	۲۰۰	۱۶/۱۷	۱/۷۲

نگاهی به مندرجات جدول ۱ نشان می دهد که دانش آموزان پسر از نظر سبک های فرزندپروری و پیشرفت تحصیلی نسبت به دختران از میانگین بالاتری برخوردارند. با این حال پراکندگی متغیرها در دو گروه چندان چشمگیر و متفاوت نمی باشد.

نتایج بررسی ارتباط پیشرفت تحصیلی با سبکهای فرزند پروری به کمک ضریب همبستگی پیرسون، در جدول ۲ گزارش شده اند.

جدول ۲- ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳	۴
۱- سبک فرزندپروری مقتدرانه	۱			
۲- سبک فرزندپروری سهل گیر	-۰/۳۷**	۱		
۳- سبک فرزندپروری مستبدانه	-۰/۴۴**	۰/۳۸**	۱	
۴- پیشرفت تحصیلی	۰/۶۵**	-۰/۴۰**	-۰/۴۹**	۱

توضیح: تمام ضرایب همبستگی در سطح $P < ۰/۰۱$ معنادارند.

جدول ۲ ماتریس همبستگی موارد مطالعه را نشان می دهد. مندرجات این جدول حاکی از آن است که بین پیشرفت تحصیلی و سبک فرزندپروری مقتدرانه همبستگی مثبت و معنی- دار ($R = ۰/۶۵$) وجود دارد. به عبارت دیگر هر چه نمره سبک فرزندپروری مقتدرانه بالاتر باشد وضعیت پیشرفت تحصیلی بهتر خواهد بود. از سویی بین پیشرفت تحصیلی با سبک فرزندپروری سهل گیر ($R = ۰/۴۰$) و سبک فرزند پروری مستبدانه ($R = ۰/۴۹$) همبستگی منفی و معنی دار وجود دارد.

سپس برای تعیین تاثیر هر یک از متغیرهای سبکهای فرزندپروری بر واریانس پیشرفت تحصیلی، سبک های فرزندپروری به عنوان متغیرهای پیش بین و پیشرفت تحصیلی به عنوان متغیر ملاک وارد معادله رگرسیون شدند. که از تحلیل رگرسیون گام به گام استفاده شد. نتایج تحلیل واریانس و مشخصه های آماری رگرسیون در جدول شماره ۳ و ۴ ارایه شده اند.

جدول ۳- خلاصه یافته های حاصل از تحلیل رگرسیون به روش گام به گام

برای پیش بینی پیشرفت

خطای استاندارد بر آورد	ضریب همبستگی تعدیل شده	مجدور ضریب همبستگی	ضریب همبستگی چندگانه	شاخص های آماری متغیرهای وارد شده در تحلیل گام به گام
۱/۳۱	۰/۴۲۳	۰/۴۲۶	۰/۶۵۳	سبک فرزندپروری مقتدرانه
۱/۲۵	۰/۴۷۳	۰/۴۷۸	۰/۶۹۱	سبک فرزندپروری مقتدرانه سبک فرزندپروری مستبدانه
۱/۲۴	۰/۴۸۴	۰/۴۹۲	۰/۷۰۲	سبک فرزندپروری مقتدرانه سبک فرزندپروری مستبدانه سبک فرزندپروری سهل گیر

مندرجات جدول ۳ نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام را نشان می دهد که طی سه گام، سه مولفه سبکهای فرزندپروری مقتدرانه، مستبدانه و سهل گیر با پیشرفت تحصیلی دارای همبستگی چندگانه هستند. بر اساس اهمیت، ترتیب متغیرهای پیش بین در تحلیل رگرسیون گام به گام در اولین گام سبک فرزندپروری مقتدرانه با پیشرفت تحصیلی دارای ضریب همبستگی ۰/۶۵ بوده است. در گام دوم با افزوده شدن سبک فرزندپروری مستبدانه ضریب همبستگی به ۰/۶۹ رسیده است. در گام سوم با افزوده شدن سبک فرزندپروری سهل گیر ضریب همبستگی چندگانه به ۰/۷۰ رسیده است. در مجموع این سه متغیر قادر به تبیین ۴۹/۲ درصد واریانس پیشرفت تحصیلی بوده اند که ۴۲/۶ درصد مربوط به سبک فرزندپروری مقتدرانه می باشد.

جدول ۴- تحلیل واریانس رگرسیون چندگانه به روش گام به گام برای پیش بینی پیشرفت

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	فراوانی	معناداری
۱) رگرسیون باقیمانده کل	۲۵۳/۰۵ ۳۴۰/۷۰ ۵۹۳/۷۵	۱ ۱۹۸ ۱۹۹	۲۵۳/۰۵ ۱/۷۲	۱۴۷/۰۵	۰/۰۰۰
۲) رگرسیون باقیمانده کل	۲۸۳/۸۵ ۳۰۹/۹۰ ۵۹۳/۷۵	۲ ۱۹۷ ۱۹۹	۱۴۱/۹۲ ۱/۵۷	۹۰/۲۲	۰/۰۰۰
۳) رگرسیون باقیمانده کل	۲۹۲/۲۳ ۳۰۱/۵۱ ۵۹۳/۷۵	۳ ۱۹۶ ۱۹۹	۹۷/۴۱ ۱/۵۳	۶۳/۳۲	۰/۰۰۰

همان طور که در جدول ۴ نشان داده شده تحلیل واریانس، اعتبار رگرسیون گام به گام را در پیش بینی پیشرفت تحصیلی مورد تایید قرار می دهد.

جدول ۵- ضرایب رگرسیون استاندارد و غیر استاندارد برای متغیرهای معنی دار در تحلیل رگرسیون برای پیش بینی پیشرفت تحصیلی

معنی داری	t	ضرایب استاندارد بتا	ضرایب معیار نشده		شاخصها متغیر
			خطای استاندارد	B	
۰/۰۰۰	۱۲/۱۲	۰/۶۵۳	۰/۰۱۰	۰/۱۱۶	۱- ثابت / سبک مقتدرانه
۰/۰۰۰	۲۵/۸۱۰	۰/۵۳۹	۰/۵۵۷	۱۴/۳۸۲	۲- (ثابت)
۰/۰۰۰	۹/۳۸۲	۰/۵۳۹	۰/۰۱۰	۰/۰۹۶	سبک مقتدرانه
۰/۰۰۰	-۴/۴۲۵	۰/۲۵۴	۰/۰۱۲	-۰/۰۵۲	سبک مستبدانه
۰/۰۰۰	۲۳/۷۴۲	۰/۵۰۵	۰/۶۳۷	۱۵/۱۳۰	۳- (ثابت)
۰/۰۰۰	۸/۵۹۵	۰/۵۰۵	۰/۰۱۰	۰/۰۹۰	سبک مقتدرانه
۰/۰۰۰	-۳/۷۲۹	-۰/۱۲۹	۰/۰۱۲	-۰/۰۴۵	سبک مستبدانه
۰/۰۲۱	-۲/۳۳۴	-۰/۱۳۳	۰/۰۱۱	-۰/۰۲۵	سبک سهل گیر

همان طور که در جدول ۵ نشان داده شده است، در تحلیل رگرسیون به روش گام به گام، طی سه گام، سه متغیر سبک های فرزند پروری مقتدرانه، مستبدانه و سهل گیر برای پیش بینی پیشرفت تحصیلی وارد معادله رگرسیون شده اند. به ترتیب همانطور که در جدول ۵ نشان داده شده است، سبک فرزند پروری مقتدرانه با ضریب بتای ۰/۵۰۵ با $P=۰/۰۰۰$ رابطه مثبت و معنی دار دارد. از سویی سبک فرزند پروری مستبدانه با ۰/۱۲۹ و سبک فرزند پروری سهل گیر با ضریب بتای ۰/۱۳۳ رابطه منفی و معنی داری با پیشرفت تحصیلی دارند.

این نتیجه نشان دهنده آن است که افزایش سبک فرزند پروری مقتدرانه افزایش پیشرفت تحصیلی را در افراد پیش بینی می کند و سبک فرزند پروری مستبدانه و سهل گیر به طور منفی و معنی داری پیشرفت تحصیلی را پیش بینی

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش با هدف تعیین رابطه سبکهای فرزندپروری با پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان مدارس راهنمایی انجام گرفت. نتایج تحقیق نشان داد که سبک فرزندپروری مقتدرانه با پیشرفت تحصیلی رابطه مستقیم و معنی دارد. یعنی با افزایش میزان سبک فرزندپروری مقتدرانه میزان پیشرفت تحصیلی نیز افزایش می یابد. از سویی نتایج نشان داد که سبکهای مقتدرانه و سهل گیر با پیشرفت تحصیلی رابطه معنی دار و معکوس دارند. یعنی با افزایش میزان این دو سبک میزان پیشرفت تحصیلی کاهش می یابد. نتایج این یافته پژوهشی با یافته های ولترز (۱۹۹۸)، ماتینز- پونز^۱ (۱۹۹۶)، آنولا (۲۰۰۰)، دوریزه (۱۳۸۴) هماهنگ است. در تبیین این یافته می توان گفت که روش صحیح تربیتی روشی است که والدین ترکیب متعادلی از پذیرش و کنترل را در برخورد با فرزندان به کار بیندند.

به زعم آنولا (۲۰۰۰) تشویق مثبت و مداوم فرزندان در شیوه تربیتی مقتدرانه ممکن است موجب افزایش انگیزه درسی نوجوانان در جهت پیشرفت تحصیلی شود. به علاوه در این شیوه والدین رفتار مستقل را در نوجوانان تقویت می کنند و با آموزش، حمایت و الگو بودن برای فرزندان، راه کارهای دستیابی به موفقیت را در آنها تقویت می نمایند.

به عبارتی اقتدار منطقی والدین به طور معنی داری با تعهد والدین در امور تحصیلی دانش آموزان و تشویق دانش آموزان مرتبط است. این الگوی ارتباط این نکته را تایید می کند که رابطه بین شیوه اقتدار منطقی والدین و موفقیت های تحصیلی دانش آموزان، قابل اسناد به سطوح بالای تعهد و الزام و درگیری والدین و تشویق های تربیتی آنها که از مشخصات والدین دارای اقتدار منطقی است، می باشد. در مقابل والدین استبدادی فاقد ویژگی های ذکر شده می باشند (استینبرگ^۲ و همکاران، ۱۹۹۲).

1- Martinez-Pons

2- Strinberg

میزان سبک فرزندپروری سهل گیر هم بعد از سبک مقتدرانه بالاتر بود. در این زمینه نیز چنین مطرح می شود که حمایت و پاسخدهی والدین می تواند عامل موثری در پیشرفت تحصیلی تلقی شود. والدین سهل گیر توجهی به نمرات درسی فرزندان خود ندارند و یا اگر دارند واکنش منفی در برابر آن نشان می دهند، هیچگونه نظم و قاعده ای برای اوقات فراغت و مدت زمان تماشای تلویزیون فرزندان در نظر نمی گیرند و بر انجام تکالیف درسی فرزندان نظارتی ندارند و آنها را کنترل نمی کنند (لطف آبادی، ۱۳۸۶). از سویی کنترل کم والدین سبب می شود فرزندان احساس نمایند که می توانند به هر طریقی عمل کنند و چارچوب هایی نیز برای آنها اعمال نمی شود، در نتیجه این عامل باعث می شود که نسبت به تکالیف خود بی تفاوت بوده و کوشا نباشند. بنابراین با توجه به اینکه سبک فرزندپروری مقتدرانه با بیشترین میزان پیشرفت تحصیلی در ارتباط بود لذا آگاهی والدین در این زمینه می تواند باعث ارتقاء موفقیت و پیشرفت تحصیلی فرزندان شود (نوآک^۱ و همکاران، ۱۹۹۹). به عبارتی والدین دارای اقتدار منطقی در درجه بالایی از گرم بودن برخوردارند و به نیازهای عاطفی و روانی فرزندان پاسخ داده و بیشتر پذیرنده کودکان خود هستند. در مقابل والدین دارای شیوه استبدادی فاقد این خصوصیات هستند (برنت^۲، ۱۹۹۷).

یافته دیگر این پژوهش نشان داد که شیوه تربیتی مقتدرانه والدین قوی ترین پیش بینی کننده پیشرفت تحصیلی است. به عبارت دیگر دانش آموزانی که والدین آنها به میزان متعادلی از کنترل و پذیرش را در ارتباط با فرزندان داشتند از پیشرفت تحصیلی بالاتری نیز برخوردار بودند. این یافته با نتایج پژوهش آیزنبرگ و لوسویا^۳ (۱۹۹۷) هماهنگ است. آیزنبرگ و لوسویا (۱۹۹۷) در مطالعه خود دریافتند که پاسخگویی والدین به فرزندان و نظارت کافی والدین در رفتارهای فرزندان خود اثرات مهمی دارد که یکی از مهمترین اثرات آن ارتقای موفقیت و پیشرفت تحصیلی فرزندان است.

بنابراین با توجه به یافته های پژوهش پیشنهاد می شود والدین با حساسیت و مهربانی بیشتری به نیازها و اشارات کودکان توجه کنند که این امر امنیت عاطفی،

1- Noak

2- Bernt

3- Eisenberg & Losoya

استقلال، توانش اجتماعی و موفقیت تحصیلی را افزایش می دهد. همچنین والدین باید به هنگام تلاش برای اجتماعی کردن فرزندان خود در جهت سالم بودن، پذیرفته شدن و شاد بودن به عنوان عضوی از جامعه تشویق شوند تا بتوانند به فرزندان خود آزادی بیشتری داده و روابط بهتری را با آنها برقرار کنند. از سویی می توان با آگاه کردن والدین از سبکهای تربیتی صحیح و روشهای درست برخورد با فرزندان به آنها یاد داد تا به یادگیری فرزندان کمک کرده و موجبات پیشرفت تحصیلی فرزندان خود را افزایش دهند. از آنجایی که متغیرهای زیادی ممکن است در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان نقش داشته باشد پیشنهاد می شود در مطالعات آتی تاثیر هر کدام از متغیرها با روشهای قاطع تر و پردازش های پیشرفته تر مورد بررسی قرار گیرد و در حد امکان مطالعات طولی و تجربی در این زمینه انجام شود.

این پژوهش با محدودیت هایی مواجه بود. از آن جمله می توان به طرح پژوهشی اشاره کرد، از آنجا که طرح پژوهش از نوع همبستگی است، امکان نتیجه گیری کلی امکان پذیر نیست. از طرف دیگر محدود بودن این پژوهش به دانش آموزان و مدارس راهنمایی تعمیم پذیری یافته های پژوهش را با مشکل مواجه می سازد. از سویی می توان در پژوهش های بعدی با تحلیل مسیر رابطه مستقیم و غیر مستقیم سبک های فرزندپروری با پیشرفت تحصیلی را مشخص کرد.

منابع

احدی، حسن؛ فرهاد، جمهری (۱۳۸۶)، **روانشناسی رشد** (نوجوانی و بزرگسالی). انتشارات پردیس، چاپ چهارم، ص ۱۴۸.

احدی، حسن؛ نیکچهر، محسنی (۱۳۸۶)، **روانشناسی رشد** (مفاهیم بنیادی در روانشناسی رشد نوجوانی). انتشارات پردیس، چاپ دوازدهم، ص ۱۸۴.

دوریزه، زهره (۱۳۸۴)، بررسی رفتار همدلانه دختران دبیرستان با مادرانشان و رابطه آن با مهارتهای فراشناختی و پیشرفت تحصیلی در شهر تهران. **فصلنامه مطالعات زنان**.

رحمانی، فرناز؛ نعیمه، سید فاطمی؛ مهین، برادران رضایی و کامران، صداقت (۱۳۸۵) ارتباط شیوه تربیتی والدین با میزان شایستگی تحصیلی دانش آموزان نوجوان مدارس تبریز در سال ۸۲. **فصلنامه اصول بهداشت روانی**. سال هشتم، شماره بیست و نهم، ص ۱۱-۱۶.

شاملو، سعید (۱۳۸۶). **بهداشت روانی**. انتشارات رشد، چاپ نوزدهم. ص ۹۴.

صمدی، معصومه (۱۳۸۵) تاثیر روشهای تربیتی و خود تنظیمی تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی. **فصلنامه تازه های علوم شناختی**، سال ۹، شماره ۱، ص ۴۰-۴۸.

لطف آبادی، حسین. (۱۳۸۵). **روانشناسی رشد**. انتشارات سمت، چاپ هشتم، جلد دوم، ص ۱۶۰.

Aunola K, Stattin H, Nurmi JE. (2000) Parenting style and adolescent achievement strategies. **Journal of Adolescence**.; 23: 205-222.

Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. **Genetic Psychology Monographs**, 75, 43-88.

Belsky, J., Lerner, R. M., & Spanier. G. B. (1984). **The child in the family**. Reading, MA: Addison- Wesley.

Byrne BA, Haddock CK, Poston SC.(2002). Mid American Heart Institute. Parenting style and adolescent smoking. **Journal of Adolescence. Health**.: 6(30): 418-425.

Choa KR.(2000). The Parenting of immigrant chinese and European American Mothers: Relations between Parenting Styles, Socialization Goals, and Parental Practices. **Journal of Applied Developmental Psychology**.; 21(2): 233-248.

Conger, J. J. (1977). Parent- child relationship, social change, and adolescent vulnerability. **Journal of pediatric psychology**, 2, 93-97.

Dornbusch, S. M., Ritter. P. L., Leiderman, P. H., Roberts, D. F Fraleigh, M. J.(1987). The relation of parenting style to adolescent school performance. **Child Development**, 58, 1244-1257.

- Eisenberg, N., & Losoya, S. (1997). Emotional responding: Regulation, social correlates & socialization. In P. Salovey & D. J. Stuyterd (Eds.), **Emotional development and emotional intelligence** (pp. 129-162). New York: Basic books.
- Goldstein M. Heaven P. (2000). Perception of the family, delinquency and emotional adjustment among youth. **Journal of Personality and Individual Differences**; 20: 1169-1178.
- Hetthrington M and Reiss D.(1995). Genetics questions for environmental studies. **Archives of General Psychiatry**; 52(11): 955-936.
- Hess, R. D.(1970). Social class and ethnic influences on socialization. **In p. Mussen , Carmichaels manual of child psychology** (vol. 2, 3 rd). New York: Willey.
- Martinez-Pons, M. (1996). Test of a model of parental inducement of academic self regulation. **The Journal of Experimental Education**, 64(3), 213-227.
- Noak P, Kerr M, Olah A.(1999). Family relations in Adolescence. **Journal of Adolescence**. 22: 213-217
- Parsons, J. E., Adler, T. F., Kaczala, C. M (1982). Socialization of achievement attitudes and beliefs: **parental influences**. **Child Development**, 53, 310- 321.
- Santrock, J. W. (1984). Adolescence: **An introduction**. Dubuque, IA: Wm. C. Brown puplishers
- Wolters, C. (1998). Self regulated learning and college, students regulation of motivation. **Journal of Educational Psychology**, 2,224-235.